

Minstekrav til aksjekapital og modellvedtekter

Partner Dr. Roland Mörsdorf, Advokatfirmaet Grette DA

I utredningen om forenkling og modernisering av aksjeloven som ble fremlagt i januar 2011, foreslås det at kravet til minste aksjekapital i aksjeselskaper senkes fra dagens 100 000 til 30 000 NOK. I artikkelen vises det at kravet til minste aksjekapital – avhengig av om de øvrige forslagene vedtas – burde senkes til 10 000 NOK. Videre konkluderes det i utredningen med at verken en ordning med standardvedtekter burde innføres i loven eller at muligheten til utarbeidelse av flere modellvedtekter burde videreutvikles. Denne konklusjonen støttes i artikkelen.

1. Innledning

Det norske Justis- og Politidepartementet ga i juni 2010 advokat Gudmund Knudsen i oppdrag å utrede spørsmål om forenkling av aksjeloven.¹ Etter mandatet var det et viktig formål med utredningen å vurdere endringer av loven med sikte på forenkling, og med sikte på at reglene skal være godt tilpasset behovene til de små og mellomstore selskapene. Oppdraget gjaldt reglene om stiftelse av aksjeselskap (AS), kapitalregler og reglene om organisatoriske spørsmål. I januar 2011 leverte Knudsen sin utredning («Utredningen»).

1. Lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper («asl.»).

2. Utredningen finnes på departementets hjemmeside under følgende lenke: http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/rapporter/2011/forenkling-og-moderisering-av-aksjelove.html?id=630516.

a) Minstekrav til aksjekapital

Ett av forslagene i Utredningen er at kravet til minste aksjekapital i AS³ skal senkes fra 100 000 til 30 000 NOK.⁴

I begrunnelsen til dette forslaget vises det bl.a. til endringer i den tyske aksjeloven (GmbHG)⁵ som trådte i kraft den 1. november 2008.⁶

Endringene i den tyske aksjeloven var den største reformen i tysk aksjelovgivning siden 1980⁷ og hadde bl.a. til hensikt til å modernisere den tyske aksjelovgivningen.⁸ Endringene medførte at et tysk aksjeselskap (Gesellschaft mit beschränkter Haftung – GmbH) kan stiftes – som såkalt gründerselskap («Unternehmergesellschaft (haftungsbeschränkt)») –⁹ med en aksjekapital på f.eks. 1 EUR.¹⁰ Før vedtaket av lovendringene var det mange og intensive diskusjoner i tysk rettsteori om kravet til minste aksjekapital skulle senkes, og eventuelt til hvilket beløp.¹¹ Den tyske løsningen¹² er et kompromiss¹³ mellom dem som ikke var villige til å senke minstekravet, og dem som ønsket å senke minstekravet eller fjerne minstekravet helt.

b) Modellvedtekter

Videre diskuteres det i Utredningen¹⁴ spørsmålet om et system med lovfestede standardvedtekter, og det vises i denne sammenheng til den britiske ordnin-

3. Asl. § 3-1 første ledd: «Et aksjeselskap skal ha en aksjekapital på minst 100.000 norske kroner.»

4. Utredningen pkt. 5.5.2.7.

5. Utredningen pkt. 5.5.2.6.

6. Mörsdorf, Aksjeeierbok som hjemmel for godtroerverv, NTS 2010: 2, s. 63, 72.

7. Mörsdorf, Ledelse og corporate governance i tyske og norske allmennaksjeselskaper, NTS 2008: 2, s. 85, 91.

8. Endringsloven heter «Gesetz zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen» (MoMiG) fra 23. oktober 2008, se BGBl. Teil I (Nr. 48) 2008, s. 2026 flg.

9. Se nedenfor under punkt 2. d).

10. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung / tysk lov om aksjeselskaper («GmbHG») § 5a (1).

11. Waldenberger/Sieber, Die Unternehmergesellschaft (haftungsbeschränkt) jenseits der «Existenzgründer», GmbHHR 2009, s. 114.

12. GmbHG § 5a.

13. Riemenschneider/Freitag i Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 3 – GmbH, München, 3. utgave 2009, § 8a, Rn. 1. Se også nedenfor under punkt 2. d).

14. Utredningen pkt. 4.2.7.

gen hvor selskapene i stedet for å utarbeide egne vedtekter, helt eller delvis kan henvise til standardvedtekter som er tatt inn i loven. I tillegg diskuteres det om det offentlige bør videreutvikle den muligheten det også etter den någjeldende aksjeloven¹⁵ er til å utarbeide modellvedtekter som stilles til rådighet til selskapsstiftere. Det konkluderes med at verken en ordning med standardvedtekter innføres i loven eller at muligheten til utarbeidelse av flere modellvedtekter videreutvikles.

Siden endringene i den tyske aksjeloven trådte i kraft den 1. november 2008, har det eksistert et modellstiftelsesdokument i den tyske aksjelovgivning. Ved stiftelse av et GmbH kan stifterne enten bruke dette dokumentet som inneholder bl.a. selskapets vedtekter, eller de kan utarbeide stiftelsesdokumentasjonen, dvs. stiftelsesdokumentet og vedtektene, selv. Stiftelsesdokumentet er et vedlegg¹⁶ til den tyske aksjeloven og er en absolutt ny rettsstruktur i den tyske selskapsrettslige lovgivningen.¹⁷

c) GmbH/AS

Selv om det finnes noen strukturelle forskjeller,¹⁸ kan det tyske GmbH sammenlignes med det norske AS.¹⁹ Derfor skal i det følgende forslaget til å senke kravet til minste aksjekapital i AS fra 100 000 til 30 000 NOK (punktene 2. til 4. nedenfor) og spørsmålet om modellvedtekter (punkt 5. nedenfor) kommenteres på bakgrunn av den tyske løsningen og utviklingen så langt i tysk praksis.

15. Asl. § 2-3 annet ledd: «Departementet utarbeider standardformularer for stiftelsesdokumenter.»

16. «Anlage».

17. Se Römermann, Die vereinfachte Gründung mittels Musterprotokolls, GmbHR Sonderheft Oktober 2008, s. 16.

18. Se f.eks. Mörsdorf, Daglig leder i norsk og tysk selskaps- og arbeidsrett, NTS 2009: 4, s. 70 flg.

19. Mörsdorf, Aksjeeierbok som hjemmel for godtroerverv, NTS 2010: 2, s. 63, 70.

2. Aksjekapital i tyske GmbH

a) Utgangspunkt

Kravet til minste aksjekapital i tyske GmbH var opprinnelig 50 000 DEM.²⁰ I forbindelse med introduksjonen av EUR ble dette beløpet endret til 25 000 EUR²¹ med virkning fra 1. januar 1999.²² Dette beløpet gjelder i utgangspunktet fortsatt i dag. Et tysk GmbH skal altså i utgangspunktet ha en aksjekapital på minst 25 000 EUR.²³

b) Endringsbehov

Grunnet den europeiske etableringsretten og EF-domstolens rettspraksis²⁴ måtte – og må – Tyskland anerkjenne selskaper som er lovlig stiftet i andre EF- og EFTA-medlemsstater, samt godta at selskaper fra andre EF- og EFTA-medlemsstater flytter til Tyskland, selv om dette er i strid med hovedseteteorien som tradisjonelt gjelder i tysk internasjonal selskapsrett.²⁵ Anerkjennelsen av slike europeiske selskaper ble – i etterkant av EF-domstolens avgjørelser – uttrykkelig akseptert i tysk rettspraksis.²⁶

Dette førte til frykt for at enda flere utenlandske (dvs. europeiske) selskaper, herunder særlig engelske private limited companies,²⁷ stiftet med en ekstremt lav aksjekapital, skulle komme til å etablere seg i Tyskland og utkonkurrere

20. Siden 1. januar 1981. Tidligere var minstekravet kun 20 000 DEM.

21. 1 EUR tilsvarer 1,95583 DEM.

22. Hueck/Fastrich i Baumbach/Hueck, GmbHG, München, 19. utgave 2010, § 5, Rn. 3.

23. GmbHG § 5 (1): «Das Stammkapital der Gesellschaft muß mindestens fünfundzwanzigtausend Euro betragen.»

24. Centros (avgjørelse datert 9. mars 1999 i saken C-212/97), Überseering (avgjørelse datert 5. november 2002 i saken C-208/00) og Inspire Art (avgjørelse datert 30. september 2003 i saken C-167/01).

25. Se nærmere om hovedsete- og stiftelses/inkorporasjonsteorien Mörsdorf, Utflytting av norske selskaper til Europa, NTS 2009: 1–2, s. 28, 30 flg.

26. Tysk høyesterett i sivilsaker (BGH), avgjørelsen datert 27. oktober 2008 i saken II ZR 158/06. Den tyske høyesterett i sivilsaker (BGH) aksepterer imidlertid ikke innflytting av selskaper fra andre stater enn EF- og EFTA-medlemsstater.

27. Wachter, Die neue Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt), GmbHR Sonderheft Oktober 2008, s. 25.

det tyske GmbH,²⁸ noe som rettspolitisk ikke var ønsket i Tyskland.²⁹ I tillegg krevde det tyske næringslivet å øke attraktiviteten av det tyske GmbH i forhold til utenlandske selskapsformer som kunne stiftes med en lavere aksjekapital enn den tyske minste aksjekapital på 25 000 EUR.³⁰ Hensikten var altså å senke kravet til minste aksjekapital for å gjøre det rimeligere å stifte et GmbH.

c) Endringsforslag

I det første lovendringsutkastet for å modernisere den tyske aksjelovgivningen som ble fremlagt i mai 2006, ble det foreslått at kravet til minste aksjekapital skulle senkes fra 25 000 til 10 000 EUR.³¹ Forslaget ble i utgangspunktet opprettholdt i et senere lovendringsutkast fra den tyske regjeringen³² i mai 2007, hvor det i tillegg ble foreslått at et GmbH også skulle kunne stiftes med en lavere aksjekapital.³³

Kombinasjonen i det senere lovendringsutkastet fra den tyske regjeringen – nedsettelsen av det generelle minstekravet fra 25 000 til 10 000 EUR og muligheten for å stifte et GmbH med en enda lavere aksjekapital – syntes imidlertid å være unødvendig.³⁴ Dersom man allerede har en mulighet til å stifte et GmbH

28. I Utredningen pkt. 5.5.2.6 vises det til at i perioden mellom 1997 og 2006 var det opprettet 41 499 engelske selskaper som i virkeligheten var tyske!

29. Fastrich i Baumbach/Hueck, GmbHG, München, 19. utgave 2010, § 5a, Rn. 1. I Norge er diskusjonen knyttet til den sterke veksten av norskregistrerte utenlandske foretak (NUF) som utelukkende driver virksomhet i Norge, se Utredningen pkt. 5.3.3, og Reiersen/Sjåfjell, NUF-kaoset i norsk rett – et bidrag til oppklaring, Tfr 3/2010, s. 423, 427.

30. Riemenschneider/Freitag i Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 3 – GmbH, München, 3. utgave 2009, § 8a, Rn. 1.

31. Referentenentwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen fra 29. mai 2006, se Noack, Reform des deutschen Kapitalgesellschaftsrechts: Das Gesetz zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen, DB 2006, s. 1475 flg., og Römermann, Der Entwurf des «MoMiG» – die deutsche Antwort auf die Limited, GmbHR 2006, s. 673, 675.

32. Gesetzentwurf der Bundesregierung (Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG)) fra 23. mai 2007.

33. Se Seibert, Der Regierungsentwurf des MoMiG und die haftungsbeschränkte Unternehmergesellschaft, GmbHR 2007, s. 673, 675, og Veil, Die Unternehmergesellschaft nach dem Regierungsentwurf des MoMiG, GmbHR 2007, s. 1080, 1081.

34. Bormann, Die Kapitalaufbringung nach dem Regierungsentwurf des MoMiG GmbHR 2007, s. 897, 898.

med en aksjekapital på f.eks. 1 EUR, syntes det ikke å være nødvendig å senke det generelle minstekravet fra 25 000 til 10 000 EUR.

Videre ønsket man å bevare GmbHets «seriøsitet» ved å opprettholde et generelt minstekrav på 25 000 EUR.³⁵ Dette var også av hensyn til de nesten 1 000 000 allerede eksisterende GmbH, fordi man ikke ønsket at disses rykte skulle skades ved en generell nedsettelse fra 25 000 til 10 000 EUR.³⁶ Forslaget om å senke det generelle minstekravet fra 25 000 til 10 000 EUR ble derfor ikke vedtatt. Forslaget om å stifte en annen «type» GmbH med en lavere aksjekapital ble imidlertid akseptert.

d) Gründerselskap

Den tyske løsningen for å modernisere den tyske aksjelovgivningen som gjelder fra 1. november 2008, er med hensyn til stiftelse av GmbH bl.a. som følger:

- (i) Et tysk GmbH skal fortsatt i utgangspunktet ha en aksjekapital på minst 25 000 EUR.³⁷ Det nominelle beløpet av enhver aksje skal kunne deles på 1 EUR.³⁸ Dette betyr at aksjenes pålydende kan være f.eks. 1 EUR, 27 EUR eller 7 745 EUR, men ikke 1,15 EUR, 27,94 EUR eller 7 745,28 EUR.³⁹
- (ii) Som alternativ til det vanlige GmbH som skal ha en aksjekapital på minst 25 000 EUR, ble en ny GmbH-variant – gründerselskapet – innført i den tyske aksjeloven. Dette selskapet kan stiftes med enhver aksjekapital som er lavere enn 25 000 EUR,⁴⁰ forutsatt at det nominelle beløpet av enhver

35. Wachter, Die neue Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt), GmbHR Sonderheft Oktober 2008, s. 25, 31.

36. Seibert/Decker, Die GmbH-Reform kommt, ZIP 2008, s. 1208, 1209.

37. Se ovenfor under punkt 2. a).

38. GmbHG § 5 (2) 1: «Der Nennbetrag jedes Geschäftsanteils muss auf volle Euro lauten.» Tidligere var dette beløpet 50 EUR.

39. I denne sammenheng gjøres det oppmerksom på at aksjekapitalen i tyske GmbH som regel – i motsetning til norsk praksis – ikke er fordelt på flere aksjer med lave nominelle beløp, men på kun én eller få aksjer med relativt høye nominelle beløp. Det er f.eks. vanlig praksis at det i et GmbH med en aksjekapital på 25 000 EUR finnes kun én aksje med et nominelt beløp på 25 000 EUR.

40. GmbHG § 5a (1): «Eine Gesellschaft, die mit einem Stammkapital gegründet wird, das den Betrags des Mindeststammkapitals nach § 5 Abs. 1 unterschreitet, [...] ».

aksje kan deles på 1 EUR.⁴¹ I praksis betyr dette at selskapet kan stiftes med en aksjekapital på 1 EUR.⁴² Selskapet beskrives derfor i tysk rettsteori som «En-Euro-GmbH».⁴³

Lovgiverens hensikt med å innføre denne nye GmbH-varianten var å skaffe en mulighet for gründere til å stifte et kapitalselskap uten vesentlig egenkapital.⁴⁴ I tillegg ønsket lovgiveren å avslutte diskusjonen om kravet til den generelle minste aksjekapitalen, altså diskusjonen om minstekravet på 25 000 EUR skal senkes og til hvilket beløp minstekravet eventuelt skal senkes, eller om minstekravet skal fjernes helt.⁴⁵

Et gründerselskap er likevel ikke en ny selskapsform,⁴⁶ men et GmbH⁴⁷ hvor reglene i den tyske aksjeloven (GmbHG) kommer til anvendelse med mindre noe annet er fastsatt i aksjelovens § 5a.⁴⁸ Disse særreglene er som følger:

- Selskapets foretaksnavn må inneholde ordene «Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt)» (gründerselskapet (med begrenset ansvar)) eller «UG (haftungsbeschränkt)»⁴⁹ for å signalisere til tredjepart at selskapet har en aksjekapital som er lavere enn 25 000 EUR.⁵⁰

41. Aksjekapitalen kan altså ligge mellom 1 og 24 999 EUR, se Römermann/Passarge, Die GmbH & Co. KG ist tot – es lebe die UG & Co. KG, ZIP 2009, s. 1497, 1501.

42. Fastrich i Baumbach/Hueck, GmbHG, München, 19. utgave 2010, § 5a, Rn. 3.

43. Ries, Achtung UG, AnwBl 10/2008, s. 694.

44. Waldenberger/Sieber, Die Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt) jenseits der «Existenzgründer», GmbHR 2009, s. 114.

45. Wachter, Die neue Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt), GmbHR Sonderheft Oktober 2008, s. 25, 26.

46. I den utstrekning er Utredningen pkt. 5.5.2.6 («Det er imidlertid innført en ny selskapsform, Unternehmergeellschaft (UG)») ikke riktig.

47. Waldenberger/Sieber, Die Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt) jenseits der «Existenzgründer», GmbHR 2009, s. 114, Bormann, Die Kapitalaufbringung nach dem Regierungsentwurf des MoMiG, GmbHR 2007, s. 897, 898: «Juristisch handelt es sich bei der UG um eine GmbH», og Veil, Die Unternehmergeellschaft nach dem MoMiG, GmbHR 2007, s. 1080, 1081: «Der Gesetzgeber will also gerade keine eigenständige Rechtsform [...] schaffen.»

48. Fastrich i Baumbach/Hueck, GmbHG, München, 19. utgave 2010, § 5a, Rn. 3.

49. GmbHG § 5a (1).

50. Wachter, Die neue Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt), GmbHR Sonderheft Oktober 2008, s. 25, 31.

MINSTEKRAV TIL AKSJEKAPITAL OG MODELLVEDTEKTER

- Selskapet skal kun meldes til foretaksregisteret når aksjeinnskuddet er yttet fullt ut.⁵¹
- Innskudd med andre eiendeler enn penger er ikke tillatt.⁵²
- Selskapet skal sette 25 prosent av årsoverskuddet i et overkursfond⁵³ for å øke aksjekapitalen på sikt,⁵⁴ ved at overkursfondet i utgangspunktet kun skal brukes til omdanning til aksjekapital.⁵⁵
- Selskapets generalforsamling må innkalles uten ugrunnet opphold dersom selskapet trues med å bli insolvent.⁵⁶

Dersom selskapets aksjekapital forhøyes – ved omdanning av overkursfondet eller kapitalforhøyelse –⁵⁷ til minst 25 000 EUR, bortfaller særreglene automatisk,⁵⁸ og gründerselskapet omdannes til et vanlig GmbH. Dette medfører bl.a. at selskapet kan endre foretaksnavnet sitt og bytte ordene «Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt)» eller «UG (haftungsbeschränkt)» til «Gesellschaft mit beschränkter Haftung» eller «GmbH».⁵⁹ Det er likevel ikke nødvendig at selskapet endrer foretaksnavnet sitt. Dersom selskapet ønsker å beholde foretaksnavnet sitt, dvs. beholde ordene «Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt)» eller «UG (haftungsbeschränkt)», er dette tillatt.⁶⁰

51. GmbHG § 5a (2).

52. GmbHG § 5a (2).

53. GmbHG § 5a (3).

54. Römermann/Passarge, Die GmbH & Co. KG ist tot – es lebe die UG & Co. KG, ZIP 2009, s. 1497, 1502.

55. GmbHG § 5a (3) nr. 1.

56. GmbHG § 5a (4).

57. Fastrich i Baumbach/Hueck, GmbHG, München, 19. utgave 2010, § 5a, Rn. 32.

58. GmbHG § 5a (5).

59. Se GmbHG § 4.

60. Wachter, Die neue Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt), GmbHR Sonderheft Oktober 2008, s. 25, 34.

3. Konklusjoner vedr. minstekrav til aksjekapital

a) Gründerselskap

Tyske gründerselskaper er en stor suksess. Ifølge universitetet i Jena var det per 1. november 2010 – altså kun to år etter at loven åpnet for å stifte gründerselskaper – flere enn 40 000 gründerselskaper registrert i de tyske foretaksregistrene.⁶¹ Per 31. desember 2010 var det registrert totalt 44 271 gründerselskaper i Tyskland.⁶²

Dette beviser at gründerselskapet har blitt akseptert av markedet. Videre beviser dette at det i Tyskland åpenbart er behov for et tysk kapitalselskap som kan stiftes med en lav aksjekapital og som samtidig gir de samme fordelene som et vanlig GmbH – nemlig først og fremst at aksjeeierne ikke er ansvarlige for selskapets forpliktelser.⁶³

Med denne bakgrunnen blir derfor spørsmålet om det i den norske aksje-loven skal innføres en ny AS-variant, altså et norsk gründerselskap. Svaret synes å være nei.

(i) Kompromiss

For det første minnes det om at den tyske løsningen er et kompromiss⁶⁴ fordi man ikke klarte å bli enige om hvorvidt kravet til minste aksjekapital skulle senkes.⁶⁵ Dette burde man klare i Norge. Videre ønsket noen i Tyskland å fjerne kravet til minstekapital helt. Dette forslaget synes imidlertid ikke å være aktuelt i Norge.

61. I Tyskland finnes det ikke kun ett foretaksregister, men flere lokale foretaksregistre.

62. [Http://www.rewi.uni-jena.de/Forschungsprojekt+Unternehmergeellschaft_p_15120-path-88632.html](http://www.rewi.uni-jena.de/Forschungsprojekt+Unternehmergeellschaft_p_15120-path-88632.html).

63. Grziwotz i Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 3 – GmbH, München, 3. utgave 2009, § 2, Rn. 12.

64. Riemenschneider/Freitag i Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 3 – GmbH, München, 3. utgave 2009, § 8a, Rn. 1. Se også ovenfor under punkt 2. d).

65. Waldenberger/Sieber, Die Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt) jenseits der «Existenzgründer», GmbHR 2009, s. 114.

(ii) *Regelverk*

Særreglene som gjelder for det tyske gründersekskapet, er fastsatt i én bestemmelse.⁶⁶ Med mindre noe annet er fastsatt i denne bestemmelsen, kommer de alminnelige reglene i den tyske aksjeloven (GmbHG) til anvendelse på gründersekskapet. Lovsystematisk er dette i utgangspunktet en grei løsning.

Likevel er det mange problemstillinger som enten ikke er regulert i loven eller som oppstår på grunn av den nye bestemmelsen.⁶⁷ En aktuell problemstilling er om et gründersekskap kan stiftes gjennom en fisjon,⁶⁸ eller om dette ikke kan gjøres på grunn av at innskudd med andre eiendeler enn penger ikke er tillatt i gründersekskaper.⁶⁹ En annen aktuell problemstilling er på hvilket tidspunkt sekskapets aksjekapital egentlig forhøyes til minst 25 000 EUR, slik at særreglene bortfaller og gründersekskapet blir et vanlig GmbH.⁷⁰ Videre vises det i tysk rettsteori til at det ikke er mulig å anvende alle alminnelige regler i den tyske aksjeloven på gründersekskapet.⁷¹ Lovens systematikk er altså ikke optimal, og dette viser at det ikke er enkelt å skape en ny sekskapsvariant som passer i et allerede eksisterende regelverk. Det er mange problemstillinger som må tas stilling til og løses. Tyskland har brukt flere år på å finne en best mulig løsning, men har åpenbart kun funnet et basisregelverk som ikke ivaretar alle problemstillinger. Fremgangsmåten med å innføre en ny sekskapsvariant synes derfor å være uheldig, og man burde ikke benytte denne fremgangsmåten i Norge. I stedet burde man konsentrere seg om å reformere selve AS. I tillegg synes det å være upraktisk å operere med flere sekskapsvarianter.

66. GmbHG § 5a.

67. Waldenberger/Sieber, Die Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt) jenseits der «Existenzgründer», GmbHHR 2009, s. 114, 124.

68. «Abspaltung».

69. Frankfurt am Main øvre lagmannsrett (*Oberlandesgericht*), avgjørelse datert 9. mars 2010 i saken 20 W 7/10, som er av den oppfatning at en slik stiftelse ikke er tillatt.

70. München øvre lagmannsrett (*Oberlandesgericht*), avgjørelse datert 23. september 2010 i saken 31 Wx 149/10.

71. H.P. Westermann i Scholz, GmbHG, Köln, 10. utgave 2010, Nachtrag MoMiG § 5a, Rn. 22.

b) Nedsettelse av minstekravet

Helt åpenbart er det et behov i markedet for et nasjonalt kapitalselskap som kan stiftes med en lav aksjekapital, dvs. med en aksjekapital som er lavere enn dagens minstekrav.⁷² Dette gjelder både Tyskland⁷³ og Norge.⁷⁴ Diskusjonen handler derfor ikke om kravet til minste aksjekapital skal senkes, men burde heller gå i retning av hvilket beløp kravet til minste aksjekapital skal senkes til. I Utredningen foreslås det (som nevnt i punkt 1. ovenfor) et beløp på 30 000 NOK.⁷⁵

(i) Kapitalbehov

Selskaper stiftes for å etablere næringsvirksomhet som drives av selskapet. Næringsvirksomhet – ikke bare i Norge, men på verdensbasis – drives for det vesentlige gjennom selskaper, og det er særlig aksjeselskapsformen som har vist seg som en hensiktsmessig foretaksstruktur for næringsvirksomhet.⁷⁶ Aksjeselskaper stiftes altså i utgangspunktet for å kunne drive næringsvirksomhet.

I Utredningen redegjøres det for at det finnes ulike kapitalbehov innen forskjellige virksomhetsområder. En ikke ubetydelig del av ny virksomhet er innen virksomhetsområder som ikke er særlig kapitalkrevende, så som innenfor liberale yrker og kunnskapsbaserte og andre tjenesteytende næringer der den viktigste startkapitalen er egen personlig arbeidsinnsats fra den som står bak virksomheten.⁷⁷ Dette er riktig. Likevel kan ingen virksomhet drives eller startes med en kapital på 1 NOK. Derfor burde kravet til minste aksjekapital i AS ikke senkes til 1 NOK. Loven burde altså ikke åpnes for at et AS – tilsvarende det tyske gründerselskapet som kan stiftes som «En-Euro-GmbH» –⁷⁸ kan stiftes med en aksjekapital på 1 NOK. Loven burde heller ikke åpnes for at

72. 25 000 EUR (GmbH) og 100 000 NOK (AS).

73. Se ovenfor under punkt 3. a).

74. Se Utredningen pkt. 5.5.2.6.

75. Utredningen pkt. 5.5.2.7.

76. Woxholth, Selskapsrett, Oslo, 3. utgave 2010, s. 24.

77. Utredningen pkt. 5.5.2.4.

78. Se ovenfor under punkt 2. d).

et AS kan stiftes med en aksjekapital på 10 eller 100 NOK som kun er teoretisk høyere enn 1 NOK.

(ii) *Tysk praksis*

Den tyske aksjeloven (GmbHG) åpner for at et GmbH – som gründerselskap – kan stiftes med en aksjekapital på 1 EUR. Tysk praksis er likevel annerledes.

De fleste tyske gründerselskaper stiftes ikke med en aksjekapital på kun 1 EUR. Tvert imot beløper gjennomsnittsaksjekapitalen i tyske gründerselskaper seg til 1 173 EUR.⁷⁹ Dette tilsvarer 9 384 NOK,⁸⁰ altså ca. 10 000 NOK.

Etter tysk lov kan selskapet dekke utgifter ved stiftelsen dersom dette er fastsatt i selskapets vedtekter,⁸¹ og det antas at dette er fastsatt i vedtektene til de fleste gründerselskaper.⁸² Stiftelsesutgifter i gründerselskaper beløper seg til maksimalt 500 EUR,⁸³ altså ca. 4 000 NOK.⁸⁴ Dette betyr at tyske gründerselskaper – gjennomsnittlig – stiftes med en aksjekapital på 10 000 NOK hvor det brukes 4 000 NOK for å dekke stiftelsesutgifter og 6 000 for andre utgifter i forbindelse med oppstart av virksomheten.

(iii) *Aksjekapitalens betydning*

Aksjekapitalen har betydning både for selskapets kreditorer og aksjeeierne i selskapet.⁸⁵ Dette redegjøres det detaljert for i Utredningen.⁸⁶

- Betydningen for kreditorene ligger i at selskapet har midler til å dekke sine forpliktelser ved forfall,⁸⁷ og spørsmålet blir da om et lovbestemt krav til minste aksjekapital har vesentlig reell betydning for kreditorenes dekningsmuligheter. Svaret synes å være nei. En aksjekapital på 100 000 NOK som

79. Fastrich i Baumbach/Hueck, GmbHG, München, 19. utgave 2010, § 5a, Rn. 10.

80. 1 EUR tilsvarer ca. 8 NOK.

81. H. Winter/H.P. Westermann i Scholz, GmbHG, Köln, 10. utgave 2006, § 5, Rn. 112.

82. Se Fastrich i Baumbach/Hueck, GmbHG, München, 19. utgave 2010, § 5a, Rn. 10.

83. Se oversikt hos Wachter, Die neue Unternehmersgesellschaft (haftungsbeschränkt), GmbHG Sonderheft Oktober 2008, s. 25, 27 flg.

84. Stiftelsesutgiftene kan imidlertid bli vesentlig høyere ved bruk av advokatbistand f.eks. ved utarbeidelse av komplekse vedtekter.

85. Se Bråthen, Selskapsrett, Oslo, 3. utgave 2008, s. 56 flg.

86. Utredningen pkt. 5.5.2.

87. Utredningen pkt. 5.5.2.2.

er minstekravet til aksjekapital i den någjeldende aksjeloven, kan i enkelte tilfelle være tilstrekkelig, men har sannsynligvis i de fleste virksomheter faktisk ingen betydning. Det er ikke mye som kan gjøres med kun 100 000 NOK. Dette betyr at aksjekapitalens betydning for kreditorene ikke spiller noen rolle i vurderingen av hvilket beløp kravet til minste aksjekapital skal senkes til.⁸⁸

- Betydningen for aksjeeierne ligger i å kapitalisere selskapet, dvs. at selskapet får tilført og opprettholder en egenkapital som setter selskapet i stand til å drive virksomheten, og å vise overfor tredjepart, f.eks. banker, leverandører og kunder, at selskapet har en viss kredittverdighet.⁸⁹ Aksjekapitalen er imidlertid bundet kapital som bl.a. setter grenser for selskapets handlefrihet med hensyn til utdeling,⁹⁰ og aksjeeierne er derfor heller interessert i andre kapitaliseringsmuligheter for å bygge opp en forsvarlig egenkapital. Aksjekapitalens betydning for aksjeeierne spiller derfor ikke en vesentlig rolle i vurderingen av hvilket beløp kravet til minste aksjekapital skal senkes til. I den utstrekning betydningen for aksjeeierne skal tas i betraktning, synes aksjeeiernes interesse å ligge i et heller lavt enn høyt krav til minste aksjekapital for å ha størst mulig frihet til å finansiere selskapet sitt etter selskapets reelle kapitalbehov.

(iv) *Stiftelsesutgifter*

Kravet til minste aksjekapital må ses i sammenheng med stiftelsesutgiftene. Iht. til lovens någjeldende regler kan selskapet bare dekke utgifter ved stiftelsen når dette er fastsatt i stiftelsesdokumentet og det beløpet som betales for aksjene, overstiger aksjenes pålydende med et beløp som minst tilsvarer stiftelsesutgiftene.⁹¹ Selskapet kan med andre ord bare overta stiftelsesutgiftene i den grad disse utgiftene kan dekkes av eventuell overkurs.⁹² Stiftelsesutgiftene, som er

88. Aksjekapitalens betydning for kreditorene kunne tas i betraktning dersom diskusjonen hadde handlet om kravet til minste aksjekapitalen skal økes. Den diskusjonen er imidlertid ikke aktuell.

89. Utredningen pkt. 5.5.2.3.

90. Aarbakke m.fl., Aksjeloven og allmennaksjeloven, Oslo, 2. utgave 2004, s. 174.

91. Asl. § 2-5 første ledd.

92. Aarbakke m.fl., Aksjeloven og allmennaksjeloven, Oslo, 2. utgave 2004, s. 125.

registreringsgebyret⁹³, kostnader til revisor i forbindelse med bekreftelse av selskapets åpningsbalanse⁹⁴ og eventuell bistand ved utformingen av stiftelses- og registreringsdokumentasjonen, er i dag sjelden lavere enn 10 000 NOK.⁹⁵

I Utredningen foreslås det å endre den någjeldende regelen slik at stiftelsesutgiftene kan dekkes av selskapet uten noen begrensning, dvs. uten at stifterne må betale et beløp som er høyere enn aksjenes pålydende til selskapet.⁹⁶ Forslaget forutsetter at dette er angitt i stiftelsesdokumentet.

Videre foreslås det i Utredningen at lovens någjeldende regler om utarbeidelse og bekreftelse av åpningsbalanse oppheves. Det skal altså ikke lenger være nødvendig at stifterne utarbeider en åpningsbalanse som deretter bekreftes av en revisor, slik at bruk av revisor i forbindelse med selskapets stiftelse, og dermed kostnader til revisor, faller bort.⁹⁷

4. Forslag om minstekrav til aksjekapital

a) Stiftelse hvor stiftelsesutgiftene kan dekkes av selskapet

(i) *Stiftelse med krav om åpningsbalanse*

Dersom forslaget om at stiftelsesutgiftene kan dekkes av selskapet, uten at stifterne må betale et beløp til selskapet som er høyere enn aksjenes pålydende, vedtas, må aksjekapitalen være tilstrekkelig både for å kunne dekke stiftelsesutgiftene og for å starte virksomheten.

Stiftelsesutgiftene for AS beløper seg som regel til minst 10 000 NOK. Praksis i Tyskland i forbindelse med stiftelse av gründerselskaper har vist at ca. 6 000 NOK gjennomsnittlig brukes for å starte virksomheten i slike selskaper. Til

93. Ved elektronisk registrering 5 320 NOK og for øvrig 6 382 NOK.

94. Iht. asl. § 2-8 første ledd skal stifterne utarbeide en åpningsbalanse, og iht. asl. § 2-8 annet ledd skal en revisor bekrefte at balansen er utarbeidet i samsvar med regnskapslovens bestemmelser.

95. Utredningen pkt. 5.5.2.4.

96. Utredningen pkt. 4.2.11. Som ny ordlyd for asl. § 2-5 foreslås det følgende: «Selskapet kan bare dekke utgifter ved stiftelsen når dette er angitt i stiftelsesdokumentet. Det skal angis hvilke utgifter det gjelder, hvordan de er beregnet, og navn og adresse på den som er tilgodesett. Det kan ikke pådras selskapet stiftelsesutgifter som overstiger aksjeinnskuddet.»

97. Utredningen pkt. 4.2.8.

sammen er dette 16 000 NOK som – bl.a. grunnet det høyere norske kostnadsnivået – kan avrundes oppover til 20 000 NOK.

I tilfelle at aksjekapitalen kan brukes til å dekke stiftelsesutgiftene, foreslås det derfor at kravet til minste aksjekapital i AS senkes fra dagens 100 000 til 20 000 NOK.

Gjennomsnittsaksjekapitalen i andre europeiske aksjeselskaper uten krav til en minsteaksjekapital, som imidlertid for øvrig kan sammenlignes med det tyske GmbH og det norske AS, ligger på ca. 2 500 EUR.⁹⁸ 2 500 EUR tilsvarer 20 000 NOK. Også på den bakgrunn synes 20 000 NOK å være et rimelig forslag i tilfelle at aksjekapitalen kan brukes til å dekke stiftelsesutgiftene.

(ii) Stiftelse uten krav om åpningsbalanse

Dersom i tillegg forslaget om at det ikke lenger er nødvendig å utarbeide en åpningsbalanse i forbindelse med selskapets stiftelse vedtas, betyr dette at stiftelsesutgiftene går ned fordi kostnader til revisor i forbindelse med bekreftelse av åpningsbalansen faller bort.

I det tilfellet at aksjekapitalen kan brukes til å dekke stiftelsesutgiftene og – i tillegg – kravet om åpningsbalansen faller bort, foreslås det derfor at kravet til minste aksjekapital i AS senkes til 15 000 NOK.

Dersom det er rettspolitisk ønsket, kan det tenkes at kravet til minste aksjekapital kan senkes ytterligere til 10 000 NOK.

b) Stiftelse hvor stiftelsesutgiftene ikke kan dekkes av selskapet

Dersom forslaget om at stiftelsesutgiftene kan dekkes av selskapet, uten at stifterne må betale et beløp til selskapet som er høyere enn aksjenes pålydende, ikke vedtas, må aksjekapitalen kun være tilstrekkelig for å starte virksomheten. Problemstillingene i forbindelse med stiftelsesutgiftene, derunder spørsmålet om utarbeidelse av en åpningsbalanse som medfører kostnader til revisor, har ingen betydning fordi aksjekapitalen uansett ikke kan brukes til å dekke stiftelsesutgiftene.

98. Fastrich i Baumbach/Hueck, GmbHG, München, 19. utgave 2010, § 5a, Rn. 10.

Praksis i Tyskland har vist at ca. 6 000 NOK gjennomsnittlig brukes for å starte virksomheten i gründerselskaper. Dette kan avrundes oppover til 10 000 NOK.

For det tilfellet at de någjeldende reglene ikke endres og at følgelig aksjekapitalen heller ikke i fremtiden skal kunne brukes til å dekke stiftelsesutgiftene, foreslås det at kravet til minste aksjekapital i AS senkes fra dagens 100 000 til 10 000 NOK.

5. Modellvedtekter

a) Stiftelse av tyske GmbH

Et tysk GmbH stiftes ved signering av et stiftelsesdokument⁹⁹ og registrering av selskapet i foretaksregisteret.¹⁰⁰

(i) Attestasjon

Stiftelsesdokumentet må signeres av stifterne og attesteres av en notarius publicus.¹⁰¹ En tysk notarius publicus¹⁰² er en uavhengig jurist som ikke er integrert i tingrettsystemet.¹⁰³ Notarius publicus skal gjennom sin kunnskap og uavhengighet garantere for at visse avtaler og transaksjoner er inngått og gjennomført på riktig måte. Han skal med andre ord være objektiv og kun sørge for at alt er juridisk korrekt.

Det er omstridt om attestasjonen kan gjennomføres av en ikke-tysk notarius publicus.¹⁰⁴ I tysk rettsteori – basert på ulike avgjørelser fra tyske domstoler – argumenteres det delvis for at notarius publicus fra f.eks. noen kantonen i Sveits kan sammenlignes med tysk notarius publicus og at derfor en attestasjon av en slik ikke-tysk notarius publicus må godkjennes i Tyskland, dvs. at et GmbH

99. GmbHG § 2.

100. GmbHG § 11 (1).

101. GmbHG § 2 (1) 1.

102. «Notar».

103. I noen delstater i Tyskland – eksempelvis Hessen – kan advokater få en tilleggstillatelse som notarius publicus. I andre delstater – eksempelvis Rheinland-Pfalz – er dette et eget yrke slik at en jurist får enten tillatelse som advokat eller tillatelse som notarius publicus.

104. Se Riemenschneider/Freitag i Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 3 – GmbH, München, 3. utgave 2009, § 5, Rn. 43.

kan stiftes ved attestasjon av en slik ikke-tysk notarius publicus. Dette er imidlertid – som sagt – veldig omstridt,¹⁰⁵ og det anbefales derfor å bruke kun tyske notarius publicus for stiftelsen av et GmbH. De norske notarius publicus kan ikke sammenlignes med de tyske notarius publicus, slik at stiftelsen av et tysk GmbH ved bruk av en norsk notarius publicus ikke er mulig.

(ii) *Stiftelsesdokument*

Stiftelsesdokumentet, som må signeres av stifterne, inneholder selskapets vedtekter og valget av en eller flere daglige ledere i selskapet.¹⁰⁶ Siden endringene i den tyske aksjeloven (GmbHG) trådte i kraft den 1. november 2008, kan stifterne enten bruke et modellstiftelsesdokument¹⁰⁷ eller de kan utarbeide stiftelsesdokumentasjonen selv. Dette gjelder både for stiftelse av et vanlig GmbH og stiftelse av et tysk gründersekskap.¹⁰⁸ Modellstiftelsesdokumentet er et vedlegg til den tyske aksjeloven og finnes i to varianter: en variant for stiftelse av et GmbH med kun én stifter/aksjeeier, og en annen variant for stiftelse med to eller tre stiftere/aksjeeiere. En stiftelsesdokumentvariant for stiftelse med flere enn tre stiftere/aksjeeiere finnes ikke.

Modellstiftelsesdokumentet inneholder kun opplysninger om selskapet som er absolutt nødvendig iht. den tyske aksjeloven, nemlig om selskapets foretaksnavn, selskapets virksomhet, aksjekapitalens størrelse, antall og pålydende av aksjene og hvilke aksjeeiere som tegner hvilke aksjer. Videre er det kun mulig å velge én daglig leder.¹⁰⁹ Selve modellstiftelsesdokumentet inneholder ytterligere begrensninger av hvordan og på hvilke vilkår selskapet kan stiftes. Modellstiftelsesdokumentet beskrives derfor i tysk rettsteori som

105. Hueck/Fastrich i Baumbach/Hueck, GmbHG, München, 19. utgave 2010, § 2, Rn. 9.

106. «Geschäftsführer». I tyske GmbH er daglig leder alene ansvarlig for hele forvaltningen av selskapet, og det finnes ikke et styre. Videre er det kun daglig leder som representerer selskapet utad. Se nærmere Mörsdorf, Daglig leder i norsk og tysk selskaps- og arbeidsrett, NTS 2009: 4, s. 70, 74.

107. GmbHG § 2 (1a).

108. Riemenschneider/Freitag i Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 3 – GmbH, München, 3. utgave 2009, § 8b, Rn. 2.

109. I tyske GmbH finnes det ofte flere daglige ledere. Dette henger sammen med at det ikke finnes et styre i tyske GmbH.

rudimentært,¹¹⁰ og særlig vedtektene som er en del av modellstiftelsesdokumentet, kan ikke erstatte fullverdige vedtekter.

(iii) *Fordeler med modellstiftelsesdokumentet*

Attestasjon av stiftelsesdokumentet medfører gebyr til notarius publicus. Dette gjelder både bruk av modellstiftelsesdokumentet og bruk av ethvert annet stiftelsesdokument som stifterne har utarbeidet. Notargebyret er fastsatt i loven og kan ikke forhandles.

Her ligger den største fordelen ved bruk av modellstiftelsesdokumentet. Notargebyret er nemlig lavere ved bruk av modellstiftelsesdokumentet enn ved bruk av andre stiftelsesdokumenter. Forskjellen kan utgjøre inntil ca. 200 EUR. Gebyrforskjellen gjelder imidlertid kun notargebyret. Gebyrene til foretaksregisteret i forbindelse med registrering av selskapet er de samme ved bruk av modellstiftelsesdokumentet og bruk av andre stiftelsesdokumenter.¹¹¹

b) **Konklusjon**

Den tyske løsningen som tillater stiftelse av et GmbH ved bruk av et modellstiftelsesdokument kan ikke brukes som argument for at en ordning med standardvedtekter innføres i loven eller muligheten til utarbeidelse av flere modellvedtekter av det offentlige videreutvikles. Tvert imot viser den tyske løsningen at dette i Norge – med hensyn til kostnader – ikke er nødvendig og i tillegg at slike standard- og modellvedtekter heller er problematisk enn nyttig.

(i) *Attestasjon*

I motsetning til tyske GmbH stiftes AS ved signering av stiftelsesdokumentet.¹¹² Stiftelsesdokumentet trenger altså ikke å attesteres i Norge, verken av en notarius publicus eller en annen person, og stiftelse av norske selskaper medfører derfor ikke noe notargebyr.

110. H.P. Westermann i Scholz, GmbHG, Köln, 10. utgave 2010, Nachtrag MoMiG § 2, Rn. 5.

111. Riemenschneider/Freitag i Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 3 – GmbH, München, 3. utgave 2009, § 8b, Rn. 30.

112. Asl. § 2-9.

Dette betyr at det i Norge ikke er mulig å spare notargebyr ved bruk av modellvedtekter, som nettopp er den største fordel ved bruk av modell-dokumentasjon i Tyskland. Dersom ett – og eventuelt det eneste – argument i Tyskland for bruk av modelldokumentasjon er at stifterne sparer notargebyr, gjelder dette argumentet ikke i Norge. I Norge finnes det nemlig ingen notar-gebyr som kan spares.

(ii) *Kontroll*

Stiftelse av et GmbH ved attestasjon av en notarius publicus medfører en viss kvalitetskontroll. En tysk notarius publicus er nemlig forpliktet til å gjøre stifterne oppmerksomme på problemstillinger som fremkommer i stiftelsesprosessen. Dette gjelder både stiftelse av GmbH med mange stiftere/aksjeeiere og komplekse vedtekter og stiftelse ved bruk av modellstiftelsesdokumentet.¹¹³ Stiftelsesdokumentasjon, uavhengig av om det handler om et rudimentært stiftelsesdokument eller om komplekse vedtekter, kontrolleres derfor i Tyskland alltid av en uavhengig og kvalifisert person.

Det er problematisk å bruke standard- og modelldokumenter uten vurdering av om de passer i det aktuelle tilfellet. En slik vurdering burde foretas av en kvalifisert jurist. I Tyskland gjøres dette ved stiftelse av et GmbH alltid av en notarius publicus, selv om stifterne har brukt en advokat i forbindelse med utarbeidelsen av stiftelsesdokumentasjonen. I Norge derimot foretas ikke en slik vurdering dersom stifterne i forkant ikke har brukt eller konsultert en advokat. Dersom en slik vurdering mangler fordi stifterne ikke ønsket å involvere en advokat, kan dette føre til store problemer senere. Bruk av standard- og modelldokumenter har da verken forenklet stiftelsen eller bidratt til å spare stiftelsesutgifter, men forverret situasjonen.

Innføring i loven av en ordning med standardvedtekter og videreutvikling av muligheten til utarbeidelse av flere modellvedtekter bør derfor ikke gjennomføres så lenge stiftelse av AS ikke er underlagt en viss kontroll, les: hjelp, av jurister. Med andre ord: så lenge man kan stifte et AS uten hjelp av advokater eller andre jurister, burde denne muligheten ikke utvides og forenkles ved en ny ordning med standardvedtekter eller en videreutvikling av flere modellvedtekter.

113. H.P. Westermann i Scholz, GmbHG, Köln, 10. utgave 2010, Nachtrag MoMiG § 2, Rn. 15.

I denne sammenheng vises det til den tyske lovendringsprosessen. I loven-
dringsutkastet fra den tyske regjeringen i mai 2007 om å modernisere den tyske
aksjelovgivningen, ble det nemlig foreslått at tyske GmbH kunne stiftes – ved
bruk av modellvedtekter – uten bruk av en notarius publicus.¹¹⁴ Regjeringen
ønsket på denne måten å etterkomme et krav fra tysk næringsliv. Forslaget ble
i den senere prosessen imidlertid ikke vedtatt. Ett av argumentene for ikke å
vedta forslaget var at en stiftelse uten bruk av en notarius publicus medfører
flere ulemper for stifterne.¹¹⁵

6. Sammenfatning

Det foreslås at kravet til minste aksjekapital i AS senkes til 20 000 NOK dersom
loven endres og aksjekapitalen kan brukes til å dekke stiftelsesutgiftene. Det
foreslås videre at kravet til minste aksjekapital i AS senkes til 15 000 eller – der-
som rettspolitisk ønsket – 10 000 NOK dersom aksjekapitalen kan brukes til å
dekke stiftelsesutgiftene og – i tillegg – kravet om utarbeidelse og bekreftelse
av en åpningsbalanse faller bort.

Det foreslås ytterligere at kravet til minste aksjekapital i AS senkes til 10 000
NOK dersom loven ikke endres og aksjekapitalen derfor ikke kan brukes til å
dekke stiftelsesutgiftene.

Det foreslås – i samsvar med Utredningen – at en ordning med standard-
vedtekter ikke innføres i loven og at muligheten til utarbeidelse av flere mo-
dellvedtekter av det offentlige ikke videreutvikles.

Partner Dr. Roland Mörsdorf, Advokatfirmaet Grette DA arbeider innenfor M&A
transaksjoner og selskapsrett. Han er utdannet tysk advokat og arbeidet fra 1997
til 2007 i tyske og internasjonale advokatfirmaer i Stuttgart, Frankfurt/Main og
Amsterdam. Han har vært partner i Grette, Oslo siden 2008

114. «Wird das in der Anlage 1 bestimmte Muster verwendet, so genügt es, wenn der Gesellschafts-
vertrag schriftlich abgefasst wird [...]»

115. Römermann, Die vereinfachte Gründung mittels Musterprotokolls, GmbHR Sonderheft
Oktober 2008, s. 16.